

עלון מידע לשמיניסט

ישיבת ההסדר
"אורות שאול"
פתח - תקוה

ישיבת ההסדר
"אורות שאול"
פתח - תקוה

צור קשר

מאמרים

הלימוד

הצוות

הדרך

תוכן העניינים

	הדרך
2	מבוא
4	ייחודה של הישיבה
7	למה בפ"ת?
	הצוות
9	ראשי הישיבה
10	רמ"ם
	הלימוד
11	לוי"ז יומי
12	מערכת שיעורים
13	מסגרות הלימוד
	מאמרים
14	העיסוק בסוגיות ציבוריות – הרב יובל שרלו
18	מכתב לתלמידי השמינית – הרב שי פירון
22	ושוב לתורת ה"הסדר" – הרב יהודה יונגסטר
24	דרך ארץ קדמה לתורה – הרב יובל שרלו
32	צור קשר

לדרכה של הישיבה

מבוא

כל ישיבה מוגדרת קודם כל על ידי היותה 'ישיבה', ורק אחר כך על ידי כל גווייה המיוחדים. לכן, קודם לעיסוק בדרכה המיוחדת של הישיבה יש לשוב ולשנן את המשותף לכל הישיבות, ואת הצד השווה שבהן, שבלעדיו אין הן יכולות לשאת את התואר ישיבה:

◀ **'ישיבה' פירושה קודם כל 'לעסוק בדברי תורה', במטרה להפוך את העיסוק בתורה לדבר המרכזי בחיינו.**

לכל בן ישיבה יש מטרה הכרחית לדעת היקפים גדולים החובקים את כל תחומי התורה. ישיבה היא מקום בו לומדים רק תורה, וזהו מרכז המחשבה והרגש. הישיבה נועדה להיות מעין תיבת נח, אליה נכנס כל הלומד כדי להגיע להתמסרות מוחלטת ללימוד תורה.

◀ **מסירות גמורה לתורה**

אדם צריך לרוץ מחיל אל חיל ולהקריב מעצמו כל רגע ורגע על מנת ללמוד, ללמד, להתמיד, לא לבטל תורה ולא לחדול מבקשת העמקה בה. הישיבה היא מקום בו חיים באופן מיוחד, ומשעבדים את הזמן כולו לתלמוד תורה.

◀ **תלמידי החכמים ומורי התורה שבדור**

כותרת מטרת הלימוד בישיבה היא לצמוח ולהצטרף לשלשלת מסירת התורה בעם ישראל. ראשה של שלשלת מיוחדת זו הוא גדולי תלמידי החכמים שבדור, אשר נושאים על שכמם את הוראת התורה ופסיקתה באומה. תחתיהם נמצאים מלמדי התורה ברמות שונות ובמקומות שונים. הישיבה רואה בתלמידי החכמים שבה ובאלה הלומדים בה לטווח ארוך את גולת הכותרת של קיומה.

◀ **גידול פירמידה של תורה**

המציאות מלמדת כי בניגוד לעבר לומדים בישיבה גם בחורים רבים אשר אינם רואים את עתידם לאורך ימים ושנים בשלשלת מסירת התורה. גם לאלה מקום בישיבה, והישיבה רואה משימה עליונה בגידול אנשים אשר לאורך ימי חייהם יהיו קשורים בתורה, בלימודה ובקיומה, ויהיו שדרת הקיום של עולם התורה.

לזרחה של השיבה

מידות <

בישיבה מתקיים היסוד "נעשה אדם". ישיבה צריכה ליצור אדם שחי את המידות. לא שהוא כפוף להן, אלא שהן חלק בלתי נפרד מאישיותו. המידות הן הביטוי המעשי הן של דרך הארץ שקדמה לתורה והן של השפעתה המבורכת של התורה במפגשה עם האדם. דמותו של הלומד בישיבה היא דמות אדם בכל מידות מתוקנות, בעניינים שבין אדם לחברו ובעניינים שבין אדם למקום.

תפילה <

התפילה צריכה לקבל מעמד שונה לחלוטין מהמקובל בעולם שמחוץ לישיבה, ולתפוס מקום מרכזי בחייו ובתחושתו הרגעית של האדם. התפילה היא הקשר המיוחד שבין ריבונו של עולם לבין האדם. הישיבה מטפחת באופן מיוחד את התפילה בכוונה ואת התפילות האישיות והפרטיות של כל אדם.

לדרכה של הישיבה

ומכאן לייחודה של הישיבה

◀ הרחבת המושג "תורה"

מבית מדרשו של הראי"ה קוק למדנו כי המושג "תורה" שב להיות כפי שהיה קודם שנצטמצמה תורה לד' אמות של הלכה: תנ"ך ואגדה, אמונה ומוסר, ואבני בניין נוספות של תורה. הישיבה מקיימת שיעורים מסודרים בתחומים אלה, כדי להרחיב גבול התורה לכל מלוא רוחב הופעתה. בישיבה לומדים תנ"ך ואמונה, אגדה וחסידות, הלכה ומדרש, וכל אלה כחלק בלתי נפרד מתלמוד תורה ולא כתוספות בלבד.

◀ רמת הלימוד

הלימוד בישיבה נועד גם להביא לידיעת התורה. ידיעת התורה נעשית על ידי עיסוק בעקרונות הלימוד, בקריאת דברי הראשונים והאחרונים וביכולת ניתוחם, בהסקת מסקנות וביכולת סיכום וארגון הנלמד. לימוד זה משפיע על ההטמעה והזכירה. הישיבה חותרת ליכולת הלומד להקיף סוגייה על בוריה, להיות מסוגל לעמוד על נושא הסוגייה, יסודות הדין שבה, חשיבות הפרטים, ההבחנה בין עיקר למשני – ואת כל אלה לארגן בצורה מסודרת כדי לשאת עימו לזמן מרובה.

◀ הפנמת המשפט "אלו ואלו דברי א-לוהים חיים, והלכה כבית הלל" על שני מרכיביו

• מצד אחד: לא ניתן ללמוד תורה בעצימת עיניים. את התורה צריך ללמוד ברוחב, ע"י לימוד מעמיק של כל השיטות וכל הדעות. בניין נכון יתכן רק מתוך בחירה דקדקנית ושיקול דעת מעמיק מתוך כל האפשרויות, על מנת לבחור את הטוב ביותר, ולמצוא מקום אף לדעות הדחויים.

• מצד שני: נדרשת הכרעה. אסור להישאר בשאלה פתוחה, בהבנת כל השיטות ללא מחויבות לאף אחת מהן. מטרתנו אינה לבחון את כל השיטות מהצד. אדם חייב לבחור את דרכו בנאמנות ודביקות למה שנראה כאמיתתה של תורה.

◀ ניצול כל ימי השבוע

לצערנו הרב, בישיבות רבות הלימוד בסופי השבוע כמעט ואינו קיים. התלמידים נוסעים הביתה לשבת כבר ביום חמישי וחוזרים ביום

לזרחה של הישיבה

ראשון, וכך נוצר מצב שהישיבה כולה נמצאת במצב ירוד דווקא סביב יום שבת קודש. אנו רואים לעצמנו מטרה להציל שלושה ימים אלו ולנצלם ללימוד במלואם, כולל ימי שישי, שבתות, מוצאי שבתות, וימי ראשון בבוקר.

◀ חיפוש אחר תורת ארץ ישראל

איננו יודעים עד תום מהי תורת ארץ ישראל, אנחנו יודעים רק כיוונים. אנו מחפשים מהי תורת ארץ ישראל, בין במישור הטכני של השבת התלמוד הירושלמי ומדרשי הלכה שנלמדו בא"י, ובין במשמעות הרוחנית היותר עמוקה של חיפוש התוכן שיהא "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

◀ הסתכלות כללית

לא יתכן לעצור בשאלה הפרטית - 'מה הייתי עושה במצב נתון זה או אחר', אלא חייבים לעסוק בשאלות ציבוריות מנקודת מבט של דמותה של מדינת ישראל (למשל: סוגיית פיקוח נפש - עפ"י ההלכה, אסור לחלל שבת כדי להציל ממון כיוון שזהו אינו פיקוח נפש. אבל נשאלת השאלה - מה לגבי הפעלת משטרה בשבת? האם נהפוך את יום השבת לעיר מקלט לפושעים?! או: מה היחס לנישואין אזרחיים בתפישה כללית?) מה קורה כאשר בשאלה הלכתית תלויה דמותה של החברה והמדינה?

◀ הכרה בכך שישנם תהליכים רוחניים המתפתחים מחוץ לבית המדרש ומעורבות אקטיבית בתהליכים אלו

הישיבה רואה לעצמה כמטרה להכשיר את בוגריה לעסוק בהתמודדות על דמותה הרוחנית והתרבותית של מדינת ישראל. זוהי אחת הנקודות המיוחדות של הישיבה, ותפקידה המיועד בתחיית האומה בארצה.

◀ עומק

יחודה של הישיבה איננו בפתוחות, כי אם בעומק הנוצר מגדלות נפש ההולכת ומתעשרת ונפתחת לאמיתות כולן. המטרה היא להביא את דבר ד' למציאות, להתחיל מתוך הקודש ומתוך הרוחניות ולצאת אל תוך המציאות כולה. אין לנו עניין עם פתיחות שאינה יונקת קודם כל מתוך התמסרות ללא גבולות לתורה, לאמונה ולרוחניות.

לזרחה של הישיבה

דברי הנביאים <

דבריהם על המוסר והצדק החברתי, מקומה של הכוונה ופנימיות עבודת ד', והמשקל שהם נתנו למבנה הנכון של תורה, הם אחד היסודות המהותיים של הישיבה. התנ"ך איננו רק אחד מספרי הלימוד בישיבה אלא מעצב מרכזי בתפיסת העולם התורנית.

עבודת ד' <

הישיבה שותפה בחיפוש אחר דרכי ההתחדשות המתמדת בעבודת ד', מתוך ייחוד הכוונות והמעשים לשמו יתברך, תוך הקפדה ובירור מתמיד בשאלה מה בין התחדשות לרפורמה ובין משכן לעגל. התחדשות זו נובעת מן המסורת ומכוחה, וממשיכה את מעשי ד' שיצרו מציאות של "בכל יום יהיו בעינך כחדשים".

התנדבות <

ישיבת פתח תקוה רואה חשיבות עצומה בתרומה לקהילה ובנתינה. כל תלמידי הישיבה מתחייב להעניק שעתיים שבועיות בהן הוא משתתף באחד המסלולים שהישיבה מציעה. אנו מאמינים כי התורה חייבת להיבנות מתוך עולם של חסד ונתינה. תורת ארץ ישראל אליה אנו שואפים להתחבר יונקת מתוך השעתיים השבועיות הללו אשר מהוות חלק בלתי נפרד מסדר הלימוד של הישיבה. תלמידי הישיבה משתתפים בחונכויות אישיות, בחינוך בעיר ובקידום הקליטה של הקהילה האתיופית.

לזרחה של הישיבה

למה בפ"ת?

חלק גדול ממוסדות התורה שלנו מצוי במקומות מרוחקים, ומטמיע מאוד את ההכרה של "הווה גולה למקום תורה". ההתרחקות ממקום הישוב ללימוד תורה מסייעת אמנם להתרכזות בלימוד, אולם אליה וקוץ בה: היא מרגילה את הלומד לכך שהתורה היא מחוץ לחיים, ושהיא מחייבת התרחקות. לפיכך, בשעה שאדם עוזב את הישיבה הפער בין ה"חיים" לבין ה"תורה" ניתן בקושי רב לאיחוי. לא זו בלבד, אלא שהתורה עזבה את מרכז הארץ ולא התנחלה בתודעת האומה הישראלית.

לפיכך, ישנה חובה לטפח גם את שיבת התורה למרכז הארץ. הדבר משפיע בראש ובראשונה על לומד התורה. הוא לומד במקום בו ה"תורה" וה"חיים" קשורים זה בזה, גם מבחינה מעשית, אולם גם מבחינה תודעתית. ישיבת פתח תקווה מטפחת באופן מתמיד את העיסוק בסוגיות הציבור, ובקשר שבין האומה הישראלית בכללה לבין תורת ישראל. מעבר לזה, הלומד שותף בהבאת אור התורה למרכז היישוב.

חלק בלתי נפרד מהישיבה הוא המחויבות הקהילתית. הישיבה רואה בקהילה את המקום ממנו היא נוצרה ואליו היא מחויבת. מדובר במחויבות קהילתית רחבת היקף – למן המחויבות לענייני צדק, דרך המחויבות לענייני חסד, ועד למחויבות לבניית הקומות היותר גבוהות של תורה ואמונה. חזונה של הישיבה הוא להפוך ביום מן הימים למקום לימוד תורה לציבור הכללי במרכז הארץ. בחורי הישיבה ואברכייה מחויבים קהילתית ועוסקים בפעילות קהילתית כחלק אינטגרלי מלימוד התורה שלהם.

מכל זה מצטיירת דמותו של הבחור בוגר הישיבה. מטרת הישיבה היא "שתהא שלהבת עולה מאליה". אין שום מטרה לשעבד את האדם לרבותיו, ויחסה של הישיבה לכל תלמיד הוא כאל בריאה חד-פעמית, הנתבעת להביא את הברכה שלה לעולם בנוסחה המיוחדת והיחיד. המטרה היא להצמיח אנשים שיהיו כל אחד אדם בפני עצמו עם אופי עמוק וייחודי לחלוטין. "נעשה אדם" – אדם בעל אמת פנימית הבוחר את דרכו בהתאם לדברים שהוא מזדהה איתם. ברם, אדם זה יהיה גם עובד ה' באופן אישי ופרטי, וגם מוכשר לרומם את מדינת ישראל ולקרבה לדמותה הרצויה.

ישיבת ההסדר
"אודות שאול"
פתח - תקוה

צור קשר

מאמרים

הלימוד

הצוות

הדרך

לזרחה של הישיבה

כל זה כפוף להשתעבדות, למסירות נפש, להשקעה מתמדת וללימוד אינטנסיבי ובלתי פוסק. "הבו גודל לא-לוהינו". רק כך אפשר לבנות את הדברים, את היסודות הגדולים שלאחר מכן מאפשרים, מתוך גדלות אישית רוחנית-תורנית, גם התמודדות על דמותה הרוחנית של מדינת ישראל, עשיית חסד פרטי וציבורי, והמשך דבקות בתורה גם אחר עזיבת הישיבה.

הצוות

ראש הישיבה

הרב יובל שרלו

למד בישיבת נתיב מאיר, ובישיבת הר עציון שבגוש עציון. במסגרת לימודיו בישיבה הוסמך לרבנות על ידי הרב אברהם שפירא זצ"ל, וכמו כן שרת שרות קרבי כקצין בצבא ובתפקידו האחרון היה מפקד יחידת עורב בדרגת רס"ן. לאחר לימודיו בישיבה לימד בבית הספר המשותף של קיבוצי עמק בית שאן במשך שלוש שנים. שימש כר"מ בישיבת הגולן שבחיספין. הרב שרלו פרסם ספרים ומאמרים רבים במחשבה היהודית בתנ"ך והלכה ומשיב לשאלות במערכת השו"ת האינטרנטית באתרים 'מורשת' ו'כיפה'. בפעילותו הציבורית הענפה ניתן לציין את חברותו בהנהלת עמותת 'צהר', בוועדת הלסינקי העליונה לניסויים גנטיים ורפואיים בבני אדם, בוועדת הפונדקאות הממשלתית, בוועדת נשיאות מועצת העיתונות ובוועדת סל התרופות.

סגני ראש הישיבה

הרב אבי בלידשטיין

נולד בארה"ב ועלה ארצה בשנת 1972. למד בישיבת נתיב מאיר ובישיבת הר עציון ובהמשך למד היסטוריה ופילוסופיה באוניברסיטה העברית בירושלים. לימד בישיבות התיכונות מקור חיים ונווה שמואל ולאחר מכן כיהן כר"מ בישיבת ההסדר בירוחם במשך אחת עשרה שנים. מירוחם עבר לירושלים והיה ראש הכולל בישיבת ארץ הצבי, שם אף שימש כרב קהילה אותה ייסד יחד עם אשתו. כיום חבר בארגון רבני צהר, ומזה כמה שנים משמש כסגן ראש הישיבה. כמו-כן, משמש הרב כר"מ שיעור ד'.

הרב מומי פאלוך

הרב מומי פאלוך למד בישיבת נתיב מאיר ולאחריה בישיבת ההסדר אפרת, ולאחר מכן למד מספר שנים אצל הרב שג"ר בבית מורשה ובישיבת שיח. עם מעברו לתל-אביב פנה הרב ללמוד מספר שנים בישיבת 'מעלה אליהו'. בשנת תשס"ב הצטרף הרב לישיבת ההסדר פ"ת כאברך מן השורה, ובחלוף שנה הפך לאיש צוות. הרב מומי למד משפטים ותלמוד באוניברסיטה העברית, והוא בעל רישיון עריכת דין. הרב נמנה עם קבוצת תלמידים שהתבקשה ע"י הרב שג"ר,

הצוות

ערב מותו, לעסוק בהוצאת כתביו, וכמו"כ עוסק בהוראה בבתי מדרש לחילונים ודתיים. כיום הרב משמש כר"מ שיעור ב' וכסגן ראש הישיבה.

רמייים

הרב יהודה יונגסטר

בוגר ישיבת ההסדר בשעלבים. היה ר"מ ומורה לפיסיקה בישיבה התיכונית גבעת שמואל שנים רבות. הרב יונגסטר הינו ר"מ שיעורי ה' ומעלה, מעביר שיעורי גמרא בישיבה, ומלמד שיעורי מחשבה בעיקר במשנת הרמב"ם.

הרב צבי ינר

בוגר ישיבת ההסדר "אור עציון" וכולל הדיינים "ארץ חמדה". משמש כיום כרב קהילה בשכונת הדר גנים בפ"ת, ועומד בראש מכון ההוראה שעל יד ישיבת ההסדר. הרב ינר מלמד שיעור בתלמוד הירושלמי, במבוא לתלמוד ובהלכה.

הרב גיל דביר

בוגר ישיבת ההסדר "כרם ביבנה". הרב גיל הינו ר"מ שיעור א'. הרב גיל מעביר שיעורי הלכה והגות בישיבה.

הרב בניה ינאי

הרב בניה הינו בן המחזור הראשון של הישיבה. בשיעור ו' עבר לישיבת 'שיח יצחק' ושם למד אצל הרב שג"ר. כיום משמש כר"מ בישיבה בבת עין. במקביל, מעביר בישיבה שיעורי הגות, מחשבה וחסידות.

יוסף כהן

חצר"מ שיעור א'. במסגרת תפקידו יוסף מעביר שיעורים לתלמידי שיעור א', דואג לצרכיהם ומוודא כי הם משתלבים בתלם הלימוד הישיבתי.

הלימוד

לו"ז יומי

שחרית	7:00
ארוחת בוקר	
שיעור בתנ"ך או באגדה (הרב שרלו)	8:30
סדר בוקר - גמרא בעיון	9:00
שיעור גמרא עיון	12:00
רמב"ם יומי / לימוד משנה / צדקת הצדיק / לימוד עצמי*	13:00
ארוחת צהרים	13:30
הפסקת צהרים	
תפילת מנחה	15:30
סדר צהרים:	15:45
שיעורים וחברותות בנושאים שונים (פירוט שיעורים להלן)	
ארוחת ערב	19:30
ערבית וסדר ערב - גמרא בבקיאות	20:15
לימוד עצמי	23:00

*לימוד דף יומי מתקיים בתחילת סדר צהריים.

הלימוד

מערכת שיעורים

	יום א'
חבורה בכתבי הרב סלובייציק – מור כלפון	15:45-16:45
סוגיות הלכתיות באורח-חיים – הרב צבי יניר	16:45-17:15
קוזרי – הרב יובל שרלו	17:45-18:30
סוגיות בתלמוד ירושלמי, מסכת כתובות – הרב צבי יניר	18:15-19:15
	יום ב'
הלכות כשרות – הרב גיל דביר	
כתבי הרב שג"ר – שיעור הרב בניה ינאי	16:45-17:15
הלכות שבת – הרב גיל דביר	17:45-18:30
חסידות – הרב בניה ינאי	
מסילת ישרים – הרב מומי פאלוך	18:45-19:15
	יום ג'
משנת הרמב"ן – הרב יובל שרלו	
הקדמות הרמב"ם למשנה – הרב יהודה יונגסטר	15:45-16:45
מהר"ל נתיבות עולם – הרב שי פירון	17:15-18:00
שיעור כללי בתורת ארץ ישראל על מסכת כתובות – הרב יובל שרלו	18:00-18:45
	יום ד'
עין אי"ה – הרב גיל דביר	17:00-18:00
תניא – הרב מומי פאלוך	
חבורה בעבודת ה' – הרב אברהם בלידשטיין	18:00-19:00
	יום ה'
שיעור כללי – הרב אריה שטרן	12:00-12:45
בימ"ד ציבורי – הרב יובל שרלו	
שיעור במידות – הרב מומי פאלוך	17:15-18:15
	18:30-19:30
מחשבת הראשונים – הרב צבי יניר	

מלבד השיעורים הנזכרים במערכת מתקיימים שיעורים המיועדים לתלמידים בשבוע ישיבה, וכן חברות בהתאמה אישית.

הלימוד

מסגרות הלימוד בישיבה

בשנת התשע"ב פועלות בישיבה המסגרות הלימודיות הבאות:
בשיעורים א'-ב' לומדים התלמידים במסגרת לימוד גמרא בעיון לפי המסגרת והכלים המקובלים בבית המדרש ובעולם הישיבות, כאשר לכל ר"מ יש את דרך הלימוד הייחודית לו, כאשר המגמה היא להקנות לתלמידים יכולות וכלים ללימוד עצמי, ולהעצים את כשרונותיהם הטבעיים.

החל משיעור ד' נפתחות בפני התלמיד אפשרויות נוספות:

- ◀ לימוד גמרא ברמה עיונית גבוהה בדרך הלימוד המקובלת, תוך הכוונה אישית והעצמת יכולות הניתוח.
- ◀ לימוד הלכה מעמיק למטרת ידע אישי או לקבלת סמיכה לרבנות מהרבנות הראשית.
- ◀ הצטרפות ל"בית המדרש הציבורי" - ההסתכלות הכללית הינה חלק בלתי נפרד מהישיבה. על כן, בשנת תשס"ח נפתחה בישיבה תוכנית העוסקת בסוגיות הלכתיות הנמצאות על סדר היום הציבורי של מדינת ישראל.
- ◀ בנוסף פועלת בישיבה שלוחה של המכללה האקדמאית למורים 'מורשת יעקב' המאפשרת לתלמיד לשלב לימודים לתואר B.ED במקביל ללימודיו בישיבה.

מאמרים

« ראש הישיבה, הרב יובל שרלו

העיסוק בסוגיות ציבוריות*

"...למלואה של שאיפה זו צריך דוקא, שצבור זה יהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית וכסא ממלכה לאומית, ברום התרבות האנושית, "עם חכם ונבון וגוי גדול", והאידיאה הא-להית המוחלטת מושלת שמה ומחיה את העם ואת הארץ במאור חייה. למען דעת, שלא רק יחידים חכמים מצוינים, חסידים ונזירים ואנשי קדש, חיים באור האידיאה הא-להית, כי גם עמים שלמים, מתוקנים ומשוכללים בכל תקוני התרבות והישוב המדיני; עמים שלמים, הכוללים בתוכם את כל השדרות האנושיות השונות, מן רום האינטליגנציה האמנותית, הפרושית, המשכלת והקדושה, עד המערכות הרחבות, הסוציאליות, הפוליטיות והאקנומיות..."

אורות קד , מהלך האדיאות בישראל, ב

מתוך הבנה שאנו נמצאים כרגע בשלב מסוים בתהליך הגאולה, ומתוך שאיפה ל'ממלכת כהנים וגוי קדוש', אנו סבורים שבתאי המדרש במדינת ישראל חייבים לתת מקום לעיסוק בסוגיות מהותיות הקשורות באופייה היהודי של מדינת ישראל בעתיד.

העיסוק בתחום זה הוא במידה מסוימת חדש וראשוני, שכן גיבושה ועיצובה של תורה שבעל-פה באלפיים השנים האחרונות היו בגלות ותחת שלטון זר. כתוצאה מכך לא היה צורך בעיסוק בשאלות כלליות והשיח ההלכתי עסק בשאלות היחיד או הקהילה. אולם כיום, במצב שבו זכינו לתקומת מדינת ישראל, אנו שואפים מטבע הדברים, למדינה יהודית המונהגת על פי התורה, ולא מדינה שתהווה רק מקלט מדיני לעם היהודי. רבים אף קוראים להקמה בכוח של מדינת התורה. אך האם יש לנו מושג מה משמעות הדברים? האם אנו מסוגלים להגדיר – אפילו לעצמנו – מה יהיה ההבדל בין המדינה היהודית לבין שאר מדינות העולם? דלות המקורות הדנים בנושא והחוסר במסורת פסיקה סדורה ומפורטת מקשים ואף כמעט לא מאפשרים להעניק למדינה צביון יהודי המעוגן בהלכה. בתחילת דרכה של המדינה נענו רבנים רבים לאתגר, ופורסמו קבצים הלכתיים רבים ויסודות מהותיים נוסחו. כיום, ישנה ירידה משמעותית בעיסוק בחלק גדול מהשאלות, ולמעשה רק "תחומין" מהווה במה עיקרית לנושאים השונים. נושא

* המאמר הינו סיכום שיעור שניתן ע"י הרב שרלו בישיבה

מאמרים

נוסף המתפתח בשנים האחרונות הוא המשפט העברי. ברם, חסרה לנו משנה סדורה בתחומים רבים.

ניקח לדוגמה את תחום שירותי הבריאות במדינה: בכל דיון ובכל קביעה בנושא מתעוררות מיד סדרת שאלות שעל-פי רוב אין בידינו כלים הלכתיים להתמודד עמן. למשל – כמה צריך להיות תקציב סל הבריאות במדינה יהודית? כיום ההוצאה הלאומית לבריאות היא מעל חמישים מיליארד שקל, כחמישה אחוזים מתקציב המדינה – האם זה מספיק? מה עמדת היהדות בנושא? האם לא מוטלת עלינו חובה להשקיע כל סכום שבידינו גם אם הדבר יפגע בתחומים אחרים כגון חינוך ותחבורה מכיוון שמדובר בפיקוח נפש? אולם שאלת התקציב הנה רק קצה הקרחון: במסגרת הוצאות לבריאות ישנו צורך בתעדוף. ועדת סל הבריאות קובעת אילו תרופות תיכנסנה לסל ואילו לא תיכנסנה, למשל – האם נתקצב זריקות נגד שפעת בעלות של עשרה שקלים לכל אזרחי המדינה, וכך להפחית את מספר החולים בשפעת, או שמא נשקיע את התקציב הזה לטובת תרופה שתתן סיכוי לשלושה חולי סרטן שעלולים למות באופן מיידי. האם אנו אומרים שמשום שיש לנו שלושה אנשים שיינצלו ממוות באופן מיידי, נעדיף להציל אותם ולהשקיע בהם את התקציב, או שנעדיף את בריאותה של כלל האוכלוסייה בישראל ולכן נשקיע בה את המשאבים? ישנן עוד שאלות רבות אחרות.

מה יש לתורה לומר ביחס לשאלות אלו? אין לנו ידיעה במה שונה תהליך קבלת ההחלטות בועדת הסל במדינה יהודית לעומת תהליך קבלת ההחלטות בכל מדינה אחרת? איך ניגשים לפסיקה? אין בידינו כלים להתחיל לענות לשאלות כבדות-משקל אלו, שאלות של חיים ומוות ממש. אנו רגילים שבכל דילמה הלכתית בה אנו נתקלים, אנו מתחילים מהמקורות בתורה, דרך המשנה עוברים לגמרא, לראשונים ולאחרונים ולאחר מכן פוסקים. אך בשאלות לאומיות כאלו אין לנו שלשלת פסיקה, ואין לנו אפשרות לענות על השאלות בעזרת הכלים התורניים שאנו רגילים להשתמש בהם.

בנושא העיסוק התורני בשאלות ציבוריות ניתן להציב שלוש גישות.

הגישה האחת סבורה שהשאלה כלל לא מתחילה, באמת לא יהיה הבדל בין סל התרופות של מדינת ישראל לבין סל התרופות של כל מדינה אחרת בעולם, משום שהתורה אכן הותירה לנו מרחבים עצומים שבהם היא לא הביעה את דעתה. ישנו ציווי כללי של "ועשית הישר והטוב", אך מעבר לכך, התורה לא נכנסת לכל תחום ואין לה עמדה בכל סוגייה. דרישת התורה היא שבנושאים אלו נפעיל

ישיבת ההסדר
"אורות שאול"
פתח - תקוה

מאמרים

שיקול דעת ונבחר באפשרות הטובה והמוסרית ביותר. צביונה היהודי של המדינה בא לידי ביטוי בכך שאוסף הפרטים שבה נוהג על פי התורה. ניתן אולי למצוא לכך מקור בפירושו של הנצי"ב על הפסוק "שום תשים עליך מלך". הנצי"ב מעמיד את הדברים בכך שהכוונה היא לאו דווקא לשלטון מלוכני. אם ביום מן הימים נחליט שקיימת צורת שלטון אחרת היא טובה יותר – השיטה הדמוקרטית, למשל – נהיה רשאים לקבל אותה, והתורה רק תדרוש מאתנו להציב מנהיגים ישרים וראויים. וכך ניתן להרחיב את גישת הנצי"ב לכל התחומים. ההלכה עוסקת בתחומים בה יש לה אמירה או רצון מסוים מהאדם, אך מותרת לנו מלכתחילה תחומים שבהם היא לא מביעה עמדה, אלא נותנת לאדם חופש לבחור ולהכריע. יש להדגיש כי עמדה זו היא עמדה הלכתית – לאמור: לעתים ההלכה מכירה בגורמים שהם מחוץ להלכה, אולם זו עצמה הכרעה הלכתית, המתנה את השימוש במקורות חיצוניים להלכה בהכרת ההלכה בהם.

הגישה השנייה סוברת להפך. לפי גישה זו, להלכה יש אמירה בכל תחומי החיים, הכל נכלל תחת עיסוקה של ההלכה, לִמון הלכות הנהגת האדם בבוקר ועד לטיסות לחלל. לא ייתכן שלתורה יהיה חשוב כיצד אדם נועל את נעליו אך בנושאים כל כך מהותיים שחלקם אף עוסקים בדיני נפשות לא תהיה לתורה אמירה. אין ספק בכלל, טוענת גישה זו, שכשם שהתורה עוסקת בדיני מיגו במקום חזקה, דיני שור שנגח את הפרה ודיני טוען-נטען, כך היא גם עוסקת בשאלות ציבוריות כמו סל התרופות. כל שצריך לעשות הוא לאתר את המקורות ההלכתיים שעסקו בנושא. אמנם, מקורות אלה לא עסקו בשאלות מדינה אלא בשאלות פרט וקהילה, אולם ניתן להעתיק אותם כמות שהם להלכות מדינה. כך לדוגמה, בנושא סל הבריאות ניתן ללמוד את הדברים מהכללים הידועים העוסקים בפיקוח נפש, והם קובעים שיש להקדים את הטיפול בחולה המוטל לפנינו לפעולות מניעה. כיוון שכך, ניתן לקבוע כי לסל צריכות להיכנס תרופות מצילות חיים לפני כל דבר אחר, והזריקות למניעת שפעת (לדוגמה) תידחנה לסוף התור.

הגישה השלישית בה אנו דוגלים בישיבה היא גישה מורכבת יותר. אנו מכירים בכך שאין בידינו מקורות הלכתיים העוסקים בשיטת ניהול המדינה. מנגד, לא ניתן להעתיק את המקורות העוסקים בפרט באופן אוטומטי למדינה, כי אתגר הריבונות מחייב חשיבה הלכתית אחרת. על כן, צריך לשלב מגוון רחב של מקורות: חלקם מקורות העוסקים בפרט ועברו "שדרוג" לשאלות כלל; חלקם מקורות מהאגדה ומהתנ"ך, ואכן רוב פוסקי ההלכה שבדורנו מתייחסים למקורות אלה בשעה שהם עוסקים בהלכות מדינה; חלקם הכרה בכך שיש תחום מסוים

מאמרים

שהתורה הותירה לדרך הארץ הנהוגה בעולם, והיא לא שללה את האפשרויות כולן.

אנו לא מצפים שהתורה תורה לנו בדיוק כמה אחוזים מתקציב המדינה צריכים להיות מופנים לבריאות וכמה להשקיע בקניית ציוד צבאי אולם אנו מצפים שנמצא בתורה קריאת כיוון הדרכה כללית כמה צריך להשקיע, במה ומהו סדר העדיפויות. השאלות הציבוריות מחייבות אותנו לפתח את הכלים הדרושים לפסיקה, למצוא את התשובות לשאלות שלא עסקו בהן מעולם, אך בשלב ראשון – להחזיר את עצם העיסוק בשאלות אל סדר היום התורני של הציונות הדתית, ואת הדגל הזה אנו ממשיכים להניף בישיבת פתח תקוה עם כניסתה לעשור השני לקיומה. אלה השאלות החשובות ביותר במדינת ישראל כיום. לצערנו הרב, תשומת הלב שניתנת להן בציונות הדתית היא אפסית כמעט, הדגש מושם על שאלות אחרות לגמרי, הרבה פחות מהותיות וקריטיות לעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל. קו המחשבה של תורה ממלכתית, תורה שבאה להעניק הדרכה כללית בתחומים ציבוריים, הוא הקו שאנו מנסים לפתח כאן בישיבה. קו זה אינו מדבר על "מדינה יהודית" שכל יהדותה מסתכמת בכך שהמוזננים במשרדי הממשלה הם כשרים וסגורים בשבת. ודאי שאלה תנאים הכרחיים לקיום מדינה יהודית, אך מדינה יהודית היא הרבה מעבר לכך – היא מדינה שבה ההלכה מנחה את ההתנהלות הציבורית, שבה יש להלכה עמדה בסוגיות ציבוריות העומדות על הפרק.

מאמרים

« הרב שי פירון

מכתב לתלמידי השמינית

הבחירה בבית המדרש איננה בחירה סתמית. יש לה השלכות רבות על עיצוב הקשר שלך עם העם, התורה והארץ. אך לא פחות מכך – יש לה השלכות על עבודת ה' הפרטית שלך. לקראת התקבעותך בעולם של תורה, לקראת השקיעה בבית המדרש, אני מבקש להדגיש מספר עניינים חיוניים לבא בשערי הבית הגדול והקדוש הזה. הנה מספר עצות מעשיות, ראשוניות, שיש בהן כדי ללמד על המטרות והשאיפות של הבא ללמוד בישיבה.

א

לימוד 'לשמה' ועולם המעשה

מאז ייסודה של ישיבת וולוז'ין הלכה והתעצבה הישיבה כמוסד מנותק מן העולם, המקיים מערכת סגורה ומבודדת של חיי תורה טהורים. תלמידי הישיבות עוסקים מרבית ימיהם במצוות לימוד התורה בדבקות ובהעמקה, ומקריבים לשם כך את מעורבותם בעולם המעשה. התנתקות זו, מלבד היותה טכנית ומסגרתית, הנה במידה רבה התנתקות רוחנית: לימוד התורה הישיבתי ה'קלאסי' הנו לימוד תיאורטי ומופשט, המנתק את עצמו מן הצורך בדיון בשאלות קונקרטיות ובמצבים מציאותיים.

באופן זה, זוכים תלמידי הישיבה לגעת בלב ליבה של התורה, במקום המצוי מחוץ לגבולות העולם הזה – הדיון במקרים תיאורטיים שכמעט ואינם מופיעים בטהרתם בעולמנו, ההתעלמות המופגנת והמודעת מן ההיבטים ההיסטוריים של התושב"ע, והחתימה המתמדת לניסוח סברות וגדרים מדויקים לעולם מושגים כל כך רחוק מן המעשה.

הלימוד הישיבתי מצוי מעל הזמן ומעבר לחיי השעה.

ברם, לימוד התורה הישיבתי אינו נשאר ספון בעולמו הסודי במעין עולם פנטזיות דמיוני המתקיים רק בהזיותיהם של הלמדנים. הלמדן, ששנותיו הרבות בישיבה יצרו אצלו זיקה עמוקה ומחייבת לעולמה המופשט של ההלכה, זוכה למידה רבה של הזדהות עם עולם הערכים ההלכתי המופשט, ומכוחה מתחבר הוא מחדש לעולם המעשה. הדבקות בהלכה יוצרת אצלו תפיסת עולם חדשה, שיש בה לבחון את החיים כולם באור אחר.

היכולת להתנתק ולהתפשט' מן העולם הזה, הן מסגרתית והן תודעתית, מאפשרת לתלמידי הישיבות לדבוק ללא סייג בליבה ההלכתית התיאורטית, לגעת במרכזי

מאמרים

העצבים של החשיבה התורנית ולהפנים את נקודת המבט הייחודית של ההלכה. נקודת מבט זו היא ה'רווח' הגדול של הלימוד הישיבתי והיא סוד ההשפעה של שנות הישיבה על חייו של האדם.

דומה כי לכך התכוון רבן יוחנן בן זכאי בהדרכתו לתלמידיו: "אמר להם צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם". רבן יוחנן בן זכאי מבקש מתלמידיו לעצב דרך שתשליך גם על הימים בהם יצאו מבית המדרש. הוא מנחה אותם לחפש דרך ישרה. אך, מעל הכל, הוא מנחה אותם לעבודה פנימית, לדבקות. חידושו של הלימוד הישיבתי הוא הדבקות, החיבור ההכרתי העמוק.

ב

מציאת הנקודה הייחודית בתורה

המשנה באבות (פרק ב' משנה ח') מחדדת את היסוד העצמאי של לומדי בית המדרש:

"חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבחן רבי אליעזר בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד טפה רבי יהושע אשרי יולדתו רבי יוסי חסיד רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא ורבי אלעזר בן ערך מעין המתגבר".

כולם היו תלמידיו ואף על פי כן, לכל אחד מהם היה אופי שונה, דרך אחרת בהמשכת תורת רבותיו. ההגעה לבית המדרש לא נועדה לבטל את הייחודיות ואת העצמאות של הלומד. בית המדרש של רבן יוחנן מאפשר לכל אחד למצוא את מקומו. ריב"ז הוא המחנך הראשון שלומד להכיר את המיוחדות של כל אחד. הוא חודר לעומק של תלמידיו. יתרה מזו, הוא גם מדגיש את העומק. הוא נותן לכל אחד מתלמידיו את התחושה שהוא יקר ונחוץ לבית המדרש ההולך ונרקם.

ג

לימוד בחבורה

מציאת הייחודיות תלויה במידה רבה בלימוד בחבורה. פתיחת המשנה באבות, מובנת עתה היטב:

"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל ומשמאי הוא היה אומר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת. חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי..."

אל תחזיק טובה לעצמך. לימוד התורה שלך קשור, במידה רבה, בזיקה שלך לחמשת התלמידים האחרים שבבית המדרש.

ישיבת ההסדר
"אורות שאול"
פתח - תקוה

מאמרים

מה מיוחד בר' אלעזר בן ערך? תכונת 'המעין' מביאה לידי ביטוי את כוח החידוש. מעיין המתגבר. יתכן וכוח החידוש תלוי במפגש עם אחרים ולכן הוא מוזכר אחרון. כוח החידוש אינו כוח עצמאי. הוא זקוק לכוחות האחרים. מכאן נובעת ההערכה הגדולה אליו. אולי 'בן ערך' מלמד על מי שמסוגל להעריך את כל מה שראו עיניו ומכאן לפתח רעיון חדש. המעיין נובע כתוצאה מהמפגש עם ארבעת התלמידים האחרים.

ד

אמון. אמון בחבורה, אמון בעצמך:

בית המדרש מונע מכוחו של אמון גדול. הכניסה הראשונית לבית המדרש מלווה, לעיתים, בחשש גדול: איך אעמוד בכך? איך אלמד כל כך הרבה שעות? איך אצליח להפיק מעצמי כל כך הרבה שקידה, כל כך הרבה התמדה? המשנה הבאה במסכת אבות מלמדת את חידושו של כל אחד מהתלמידים:

"אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם רבי אליעזר אומר – עין טובה, רבי יהושע אומר – חבר טוב, רבי יוסי אומר – שכן טוב, רבי שמעון אומר – הרואה את הנולד, רבי אלעזר אומר – לב טוב. אמר להם: רואה אני את דברי אלעזר בן ערך שבכלל דבריו דבריכם".

כולם העירו הערות פרקטיות, מעשיות. רק לר' אלעזר בן ערך העיר הערה אמורפית, כללית, הערה שאינה פרקטית, אלא כוללת. מה היתה הנחייתו של ר' אלעזר בן ערך? מה היתה כוונתו? מסביר ר' יעקב יוסף מפולנאה, תלמיד הבעש"ט¹:

"ונראה לי דכתבתי במקום אחר (בלק סימן ב'), משנה אל תהי בו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר וכו' (אבות פ"ד מ"ג), ע"פ ששמעתי 'אל תט לבי לדבר רע' וכו' (תהלים קמא, ד), וביאור פסוק 'הלנו או לצרינו ויאמר עתה באתי וכו' (יהושע ה, יד). והעולה משם כשיש לו לב רע, לבו מחייב אחרים, וכשיש לו לב טוב, לבו נוטה לזכות אחרים וכו'. ובזה יובן שאמר להם צאו וראו איזה דרך ישרה שידבק בה האדם וכו', ר"א אומר לב טוב, וזה כולל הכל, כשלבנו טוב נדמה לו שכולם טובים. ולכך יש לו עין טובה, וגם חבר טוב שחבורתו טובה ונאה, והוא שכן טוב, וז"ש בכלל דבריו דבריכם. ובהיפך, עין רעה וחבר רע ושכן רע, נכלל הכל בלב רע. וא"כ ראוי לדבק בלב טוב, שבזה מזכה עצמו, וההיפך להרע מחייב עצמו, וכמו שכתבתי שם ש"ס צדיקים יצרים הטוב שופטן וכו' (ברכות סא.) וק"ל"

1. תולדות יעקב יוסף, פרשת חקת אות ב'

מאמרים

ר' אלעזר מחדש שהצורה שבה יסתכלו האחד על השני, תקבע את מהותה של החבורה, הקהילה, הדור כולו. זה לא משנה מה הטקטיקה שבה תנהג: עין טובה וכו'. השאלה היא האם אתה מאמין בחבורה, האם באמת נדמה לך שכולם בה טובים. רק כך אפשר לשקם את המציאות המפורדת, המרוכזת. הדרך לשקם את המציאות היא רק באמצעות 'לב טוב'. אל תעשו 'תרגילים', תאמינו האחד בשני.

יותר מכך – על הבא בשערי בית המדרש להאמין בעצמו, בכוחותיו. האם הלומד מאמין שהוא צינור הנמשך ממתן תורה ודרכו עתידה להתגלות בעולם חידוש מופלא, אות חדשה בתורה, האות האישית שלו.

אנו חולמים שיחד, נוכל להגדיל תורה ולהאדירה. יש לנו חזון גדול להשיב את התורה למרכז החיים. למרכז האומה. אנו מצפים ל"צאו וראו", ליציאה החוצה, למסגרת החיים במדינת ישראל המתחדשת מתוך מבט אחר: גדול, נפלא. לשם כך, יש צורך בכמה שנים של השתקעות בתיבת נח, בבית המדרש. לימוד טוטאלי, מתמסר. לשם כך יש צורך בשאיפות גדולות: שאיפות בלימוד, שאיפות רוחניות, שאיפות הנוגעות לעבודת ה'.

בהצלחה לך.

מאמרים

« הרב יהודה יונגסטור

ושוב לתורת ה"הסדר"

לפני למעלה מחצי יובל שנים כתב הגאון ר"א ליכטנשטיין שליט"א מאמר מכונן תחת הכותרת 'זאת תורת ההסדר', ובו פירט את היסודות ההלכתיים והרעיוניים עליהם מושתת ההסדר בין הישיבות לצה"ל על שילוב לימודי ישיבה ושירות צבאי.¹ ראוי לכל תלמיד מעמיק לעיין היטב במאמר זה, ואין לנו להוסיף על היבטים אלה של הנושא, העומדים בתוקפם כאז כן עתה. עם זאת, דומה כי השנים שחלפו מחדדות היבט נוסף של הדיון, ובו ניגע בדברים דלהלן.

אם באותם ימים עיקרו של הדיון נסב סביב השאלה האם תלמידי חכמים פטורים משירות צבאי, ומיעוטו סביב שאלת הצידוק לשרת שירות צבאי מקוצר, דומה כי בימינו נשמעות טענות הנוגעות לאיכות מרכיבי ההסדר: גם אם מבחינה הלכתית יש מקום להסדר זה, האמנם לימוד תורה "קטוע" הוא זה ש"יגדל" את תלמידי החכמים אשר כה נחוצים לעם ישראל? ולאידך גיסא: כיצד נוכל בשירות צבאי חלקי להטביע חותם משמעותי בהנהגת המדינה, אשר כה יקרה לנו? כאז כן עתה, המונח "הסדר" כשלעצמו נשמע כמציין פשרה – הסדר המאפשר לניגודים לדור בכפיפה אחת: חוק התורה מחד, וחוק המדינה מאידך, ובנוסף אחר – מצות תלמוד תורה מחד, ומצות עזרת ישראל מיד צר מאידך. ההנחה היא, שתלמוד תורה דורש השתקעות 'יומם ולילה', והגנת ישראל מחייבת שירות צבאי של שלוש שנים, אך ההכרח הוליד הסדר, המותיר כל אחד מן הניגודים כשחצי "תאוותו" בידו – לימוד תורה "לסירוגין", ושירות צבאי קצר מן הקבוע בחוק.

אנו בישיבת פ"ת בוחנים את ה"הסדר" באותה דרך בה אנו משתדלים לבחון את המציאות בכל היבטיה. המציאות הממשית מורכבת מניגודים. לימוד בעיון של המציאות, באופן דומה ללימוד בעיון של סוגיא בגמרא, אמור להוביל להבנה כוללת יותר, שיש בה הסבר אודות מקומם הראוי של הניגודים כמרכיבים של ישות אחת אחידה. נקודת מבט זו מביאה אותנו אל ההכרה, כי לא תיתכן סתירה בין השאיפה לשקוע שקיעה מוחלטת בעולם של תלמוד תורה בפרט, ותורה

1. התפרסם לראשונה ב'עלון שבוע', גליון ה-100, כסלו תשמ"ג. נוסח מתוקן התפרסם מאוחר יותר בקובץ 'תחומין' ז', עמ' 329-14. מופיע באינטרנט בכתובת: <http://www.etzion.org.il/yeshiva/article4.html>.

מאמרים

בכלל, לבין הדרישות הנובעות מן העובדה שאנו חיים במציאות של עולם גשמי. גם את זה לעומת זה עשה הא-להים' (קהלת ז, יד).

המסקנה הנגזרת מתפיסת עולם זו היא, שגם אילו לא היה צורך בשירות צבאי, היה עלינו לבנות מערכת ישיבתית של לימוד תורה אינטנסיבי ברמה הגבוהה ביותר, המשלבת בתוכה פרק בו נפגש תלמיד הישיבה בהיבטים חשובים של ה"חיים", כגון תרומה לחברה, עיסוק בעבודה או לימודים כלליים. במבט לאחור, מערכת ה"הסדר", שאכן נבנתה בראשונה כהסדר מעשי בלבד, בנתה דגם נכון (באופן כללי, אף כי יש מקום לשוב ולבחון ולשפר את פרטיו) של עולם רוחני מלא ומורכב.

הניסיון מלמד, כי רבים מתלמידי ישיבות ההסדר אכן צמחו והיו לתלמידי חכמים מן השורה הראשונה לפי כל קנה מידה. כמו כן, רבים מבני ה"הסדר" תרמו תרומה חשובה ביותר בשירותם הצבאי במסלולי קצונה שונים (ויש שאף זכו להיות תלמידי חכמים מיוחדים במינם עם היותם קציני צבא).

ה"הסדר", על תקופת הזמן הקצובה שלו, הוא מסלול המיועד לתלמידים השואפים לבנות את הקומה הראשונה בתהליך ההעמקה של התפיסה התורנית של המציאות. קומה ראשונה זו, שהיא מעין "תואר ראשון תורני", מתאימה הן למי שמתעתד להיות תלמיד חכם "מקצועי" והן למי שרואה עצמו תלמיד חכם "בעלביט" נודוק: לא אמורה להיות שום סתירה בין התואר "תלמיד חכם" לתואר "בעלביט". שני סוגים אלה של תלמידי חכמים יהיו, בסייעתא דשמיא באמצעות ה"הסדר", נטועים במציאות השלימה ומשפיעים עליה רוחנית ומעשית.

נניף, אפוא, בגאון את נס ה"הסדר" כדרך שהיא "לכתחילה" באופן מובהק. נקרא לכל מי שחננו הקב"ה בכישרון להפוך להיות תלמיד חכם, להצטרף לישיבה המציגה תפיסת עולם כוללת, שמסלול הלימודים הבסיסי בה הוא בן חמש שנים, רובן בישיבה על כל המשתמע מן המונח "ישיבה", ומיעוטן בשירות צבאי, שאף הוא חלק מן המסלול הלימודי הנ"ל, מסלול שהוא תמונה מוקטנת של המציאות המורכבת בה אנו חיים.

מאמרים

« ראש הישיבה, הרב יובל שרלו

דרך ארץ קדמה לתורה*

א

כאשר ניגשים לברר את משמעות הביטוי "דרך ארץ קדמה לתורה", צריך להגדיר במדויק את שלושת המונחים בביטוי זה: "דרך ארץ" – מהי, "קדמה" – באלו מינוחים: חשיבות? כרונולוגיה? קדימות? ו"תורה" – מהי בהקשר זה: האם כל הופעת התורה, מתן תורה שבסיני וכדו'.

מה הייתה כוונת חז"ל באומרם ביטוי זה?

הרב קוק תמצת את ההוראה העולה מביטוי זה בארבע מילים שפותחו אחר כך לידי פיסקה שלמה: "הקדמה זמנית מוכרחת לדורות"¹. אנו נבקש בדברינו לעמוד על משמעות הביטוי לאור ארבע מילים אלו, ולהבחין במשקל העצום שנתן הרב קוק לביטוי זה ולמשמעותו המעשית והרוחנית.

"דרך ארץ":

מן המקורות עולה שהביטוי "דרך ארץ" מקביל להתנהגות הטבעית היסודית של האדם המצוי, והוא מקיף את כל תחומי החיים, הכלכליים והחברתיים, חיי הפרנסה וישוב העולם, החיים המוסריים וחיי האישות.² צירוף הביטוי "טבעיות החיים" בכל מקום שם מופיע הביטוי "דרך ארץ" יאיר את משמעותו באור נכון. למעשה, הדבר מתאים מאוד להוראתו היסודית של הביטוי, כלומר: "דרך ארץ" – הדרך שהארץ נוהגת, כאשר מקורותיה של דרך ארץ זו נולדים מתוך המציאות הטבעית וההתנהגות הרגילה של תושבי הארץ.

"לתורה":

לצורך נוחות דיוננו נעסוק, קודם ל"קדמה", במונח "תורה": הרב קוק פירש את הביטוי בהוראתו המצומצמת והיא "מתן תורה". כלומר: ביטוי

* מאמר זה הינו גרסה מקוצרת של פרק מספרו של הרב שרלו. להרחבה ראה יובל שרלו, וארשת'ך לי לעולם, הוצאת ישיבת ההסדר פתח-תקוה, תשס"ג עמ' 69-91

1. אורות התורה יב, ב. הפיסקה תובא במלואה בהמשך דברינו.
2. דיון דומה כתב פרופ' דב רפל במאמרו יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, בתוך: ממלכת כהנים וגוי קדוש – קובץ מאמרים לנשמת דוד כהן הי"ד, הוצאת המשפחה, ירושלים תשמ"ט, עמ' 16-14. אלא שהוא נטה לצמצם את ההגדרה לתחומים כלכליים, ואת הביטויים החריגים "הוריד" להערות השוליים. אנו מבקשים לחלוק עליו ולהפוך את הערות השוליים של דבריו ליסוד העניין.

מאמרים

זה אינו דן ביחס שבין דרך הארץ לבין מכלול התורה על כל הופעותיה, אלא רק ביחס שבין דרך הארץ למאורע הגדול של מתן תורה שאירע בזמן מוגדר, בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים. ממילא, הביטוי "דרך ארץ קדמה לתורה" מבקש את היחס הנכון שבין דרך ארץ לבין התורה המבוטא במינוח "קדמה".

"קדמה":

הרב קוק מכריע כי הוראת המינוח "קדמה" היא בתחום הכרונולוגי, כלומר: דרך ארץ היתה קיימת קודם שניתנה תורה, וכלשונו: "הקדמה זמנית...". מה היה קיים קודם מתן תורה בתחום דרך הארץ: ראשית, היה קיים העולם, דהיינו טבעיות החיים, המשפחתיות וההולדה, ההתפרנסות מעמל כפיים, הסדר החברתי, הקיבוצי, הלאומי וכדו'. התורה לא ניתנה בחלל ריק, ולא נמסרה לבני אדם קודם שנברא העולם. קיומו של העולם נתון לטוב ולמוטב, מחשבות בני אדם ותחבולותיו, תחושת המוסר הטבעי, הצרכים החברתיים והאישיים. התורה לא ניתנה על לוח חלק. קביעה זו אינה נוגעת רק להתנהגות הקיומית של האדם אלא גם לאמונתו. קודם מתן תורה הכיר האדם את בוראו ועבדו בתור "מי שאינו מצווה ועושה", כמובא בספר בראשית. אנו מוצאים מרחב עצום של התנהגות דתית לא מצוותית עוד קודם שניתנה תורה: נישואין ושמירת יבם (תמר, בנות לוט), קבורה, קורבנות, נדר (יעקב), צדקה ומשפט (אברהם אבינו), הכנסת אורחים, תפילה, מעשר (מלכיזדק, יעקב) וכדו' – כל אלה היו קיימים במציאות כדרכים בעבודת ד' עוד קודם מתן תורה. חלקם מיוחדים לאבות האומה, וחלקם אינם מוגבלים לאבות דווקא, אלא הם נחלת האנושות הכללית ביחסה אל אלוקיה. התורה שניתנה לישראל ניתנה על בסיס זה, וגם כאן עולה אותה שאלה: ביטויים אלו בעבודת ד', שהוליד ההגיון האנושי הפשוט ותחושותיו הטבעיות של האדם כלפי אלוקיו – מה משמעותם לאחר מתן תורה, היש להם מקום לאחר הגדרת תרי"ג מצוות במתן תורה, האם ישנה מחויבות לדרך הנהוגה בארץ?

סיכום:

הוראתו של הביטוי "דרך ארץ קדמה לתורה" הוא, שטבעיות החיים והאמונה היו קיימים כתשתית באומה קודם שניתנה להם תורה מסיני, ומתן תורה נעשה על בסיסם. עובדה זו מעלה את השאלה בדבר מעמדם לאחר מתן תורה.

ב

למה חשוב לנו לדעת היום כי בעבר דרך ארץ קדמה לתורה?

מאמרים

בכך עוסקת פרשנותו של הרב קוק בחלקה השני: "...מוכרחת לדורות", כלומר: לביטוי זה יש השפעה לדורות. הוא אינו עוסק רק בשאלת סדר המסירה, אלא יש בו הדרכה בסיסית לדרכה של תורה. להלן הדברים במילואם:

"דרך ארץ קדמה לתורה". הקדמה זמנית מוכרחת לדורות, המוסר בטבעיותו, בכל עומק הודו וכחו האיתן, מוכרח להיקבע בנפש, ויהיה מצע לאותן ההשפעות הגדולות הבאות מכחה של תורה. וכשם שהיראה היא בחינת השרש הקודמת אל החכמה, כן המוסר הטבעי הוא בחינת השרש הקודמת אל היראה וכל ענפיה.

והכלל הזה הוא נוהג באדם הפרטי, וכן הוא גם כן נוהג בכללות האומה ובכל האנושיות.

ואם יש הכרח לפעמים להביא את שפעת התורה בלא ההקדמה של השתרשותו של המוסר הטבעי בטהרתו, זהו דרך של הוראת שעה, והחיים מוכרחים להיות מסבבים שישוב המהלך לסדרו האיתן: הקדמתו של המוסר הטבעי בכל שלמותו, כדי לבנות על מצעו את הטרקלין של התורה והיראה העליונה (אורות התורה יב,ב).

ביאור הפיסקה:

כאמור לעיל, הרב קוק מכריע בתחילת הפיסקה שהמונח "קדמה" פירושו במונח כרונולוגי, וכמו כן יש להקדמה זמנית זו משמעות לדורות, ויש לעצב את החיים הרוחניים על פיה.

הביטוי "דרך ארץ" מבואר על ידו כמקביל ל"המוסר בטבעיותו". הרב קוק עוסק כאן אפוא באחת מן ההוראות של דרך ארץ - קיומו של המוסר הטבעי. אנו נוכיח בהמשך כי זוהי רק אחת מן המשמעויות שמעניק הרב קוק לביטוי. ממקומות אחרים עולה, כי המונח "דרך ארץ" בכל היקפו, כפי שהבאנו לעיל, כלול בהגדרתו זו של הרב קוק. בפיסקה זו, הרב קוק אינו מסתפק בעצם אזכור המוסר הטבעי, אלא מדגיש כי המאמר עוסק בכליותו של המוסר הטבעי ולא בחלקים פרודים, וזאת על מנת לתת את המשמעות הראויה לדרך ארץ ולמוסר הטבעי.

הרב קוק קובע כי היחס הנכון בין התורה למוסר הטבעי מעמיד את האחרון כבסיס לדורות לקבלת עול תורה. בכך מצוי עיקר החידוש בפרשנותו מרחיקת הלכת של הרב קוק. תורה ניתנה על גבי המוסר הטבעי והיא מסתייעת בו. לא רק שהוא לא נדחה מפניה אלא אף נתקבל כיסוד, שעל גביו נבנית ההתייחסות המצוותית. לא ניתן לעסוק במתן תורה ללא התייחסות למדרגתו המוסרית של עם ישראל בעומדו למרגלות הר סיני. העובדה ההיסטורית של הקדמת המוסר

מאמרים

הטבעי מכוונת את דרך קיום התורה לדורות. המוסר הטבעי הוא בסיסה של תורה, והמחויבות לו נובעת מסדר התגלות הצווי האלוקי לאדם.

ישנה בפיסקה אנלוגיה המסייעת ביד הלומד להבין את היחס שבין המוסר הטבעי לבין תורה ומצוותיה, זהו היחס שבין היראה לחכמה. "יראת ד' היא חכמה", והיא מהווה את הבסיס ההכרחי והתנאי לקיומה של חכמת אמת. לימוד תורה ללא הקדמת מוסר הוא פגום. כך גם אצלנו: התנאי היסודי ללימוד תורת אמת הוא הקדמת המוסר הטבעי. אין בדברים כדי למעט את ביקורתו העמוקה של הרב קוק על המוסר שמקורו בחול. הרב קוק אינו מאמין במוסר של חול, שאין בו יכולת עמידה בפני האתגרים המוסריים הקשים. המוסר הטבעי זקוק, אף הוא לעידון וגיבוש. כשם שהתורה ניתנה על בסיס המוסר, כך יש צורך, לדורות, להעביר את המוסר הטבעי תחת שבט הביקורת של המוסר התורתי.

הרב קוק מרחיב את ההוראה העולה ממאמר זה גם לכללות האומה ולכללות האנושות. אנו נימנע מלעסוק בסוגיה זו במאמרנו.

אכן, לא ניתן לעצום עיניים מאווירה כללית של פרשנות אחרת לתורה, שלא הלכה בדרך זו. לאורך דורות, לא כך פירשו את התורה, ולא את המשמעות והמשקל הללו נתנו לדרך הארץ. הרב קוק מבאר שתקופות אלו היו בבחינת "הוראת שעה" ואין ללמוד מכך לדורות. זהו עוד סימן מובהק להכרח לחלק בין הדרכה של גלות, שפרשנותה גלותית, לבין מציאות הופעת האור במלואו.

יש צורך גדול לחזור אל ההדרכה הישרה של תורה, הקדמת המוסר הטבעי לכל שדרותיו וענפיו.

החידוש שבדברים הוא שתבנית היחס שבין מתן תורה לבין דרך ארץ שקדמה לו נשמרת לאורך הדורות. יש להקדים תשתית של כל מה שכלול תחת המינוח "דרך ארץ" ליראת שמים ולקבלת עול תורה ומצוות. אמנם, בכל אחד מהסעיפים שמנינו נמצא חידוש או בירור יסודי, שאנו מבקשים לעמוד עליו, לבד מהבהרת הביטוי "הקדמה זמנית מוכרחת לדורות" שהיה רקע לפיסקה זו.

3. הרב קוק מתאר ומוכיח בפיסקה זו את המחויבות, אך לא עוסק בשאלת מקורה וסיבתה העקרוניים. במקומות אחרים במשנתו נראה כי המחויבות נובעת ממקורו האלוקי של המוסר הטבעי (ראה את הפיסקאות הראשונות בתחילת מוסר הקודש). הקב"ה הוא לא רק נותן התורה אלא גם בורא הבריאה. הטבעת המוסר הטבעי באדם אף היא פועלו של הקב"ה. על-כן דבר ד' מופיע לאדם לא רק דרך התורה אלא גם דרך הבריאה. זוהי התשתית לא רק למחויבות למוסר הטבעי, אלא גם לכוחות הטבעיים שבאדם. לבירור מחויבות זו ראה בפרק על עז החיים הטבעיים - וארשת'ך לי לעולם, 179-196.

4. אורות הקודש ג, עמ' ב.

5. התייחסות דומה נלמדה בפרק הקודם בעניין העולם הבא. במקומות אלו הרב קוק לא רק שאינו מתעלם מכך שהספרות המקובלת שונה מהדרך שבה הוא הולך אלא מבקש להשתמש בעובדה זו כדי לבסס את עיקרון ההדרכות השונות.

מאמרים

ג

דרך ארץ כבסיס לתורה:

כאמור, דרך ארץ על שלל מובניה צריכה להיות בסיס לדורות לקבלת תורה ומצוות. הרב קוק מכריע כאן כי התקופה שקדמה למתן תורה יש לה המשך. בכל אדם טבוע מוסר טבעי התנהגותי ביחס ליישובו של עולם. שני אלו לא זו בלבד שאינם מהווים מחסום בפני חדירת אור התורה, הם אף מהווים תנאי הכרחי לה. מאמרי חז"ל רבים מזהירים מפני הסכנה היכולה להיגרם דווקא בעקבות שמירת תורה ומצוות: "... מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות - אף דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות. היינו דאמר רבא: למיימינים בה - סמא דחיי, למשמאילים בה - סמא דמותא" (שבת פח ע"ב). התורה עצמה יכולה לגרום לאדם להסתנוור מן האור האמוני, ולזנוח מתוך כך את האחריות לתיקונו של עולם וסדרו הטבעי. הרב קוק ראה ב"מינות" ביטוי מקולקל לרצון להיות קשור לתורה בלא להיות קשור בפרטי מצוותיה, והפקרות זו שניזונה מכוח התורה האמונית המיטה אסון כבד על העולם. הקדמתו המפורסמת של הנצי"ב לספר בראשית בפירושו "העמק דבר" מלמדת שאחד הכלים היכולים להתמודד עם סכנות כגון אלו הוא היושר הטבעי: "...ופירשנו שהיו צדיקים וחסידיים ועמלי תורה אך לא היו ישרים בהליכות עולמים... וזה היה שבח האבות שמלבד שהיו צדיקים וחסידיים ואוהבי ד' באופן היותר אפשר עוד היו ישרים...". ספר בראשית, הקרוי ספר הישר, בא להבטיח הקדמת היושר והמוסר הטבעי למתן תורה.

למעלה מזאת, קבלת התורה עשויה חלילה לחבל ביחס אל העולם. על ידיה, עשוי האדם לחפוץ בדבקות עילאית הפורשת מן העולם. דבקות זו, לא רק שהיא מנוגדת לרעיון האלוקי של "לא תהו בראה - לשבת יצרה", אלא שהיא אף עשויה להיות מסוכנת מאוד והרסנית. עזיבת ישובו של עולם היא תהליך בלתי טבעי, שעל כן לא יוכל להתמיד, עד שיבוא תור ההרס הגמור, הן על העולם הרוחני והן על העולם הקיומי.

חשיבות הקדמת טבעיות החיים אינה נובעת רק מן הצורך ב"חומר משמר" שיגן מפני סכנת סטייה העשויה להיגרם עקב מפגשו של האדם עם ההדרכות התורתיות. הקדמה זו הינה גם חלק חשוב מן הלימוד עצמו. הקדמת דרך הארץ ללימוד תורת הסוד, למשל, גורמת להתברכות ההסתכלות הרזית על המציאות בשל הסגולות המיוחדות הנקנות על ידי "דרך ארץ". דרך הארץ היא גופא התשתית ללימוד התורה הפנימית. צד הסוד וטבעיות החיים פועלים על פי אותם עקרונות, ומתברכים זה מפיתוחו של זה.

על כן יש צורך נרחב בהקדמות הראויות. על כן נדרשת הזיקה העמוקה לדרך

6. ראה: פסקאות רבות בספר אורות האמונה וכן באורות עמ' כא-כג.

מאמרים

ארץ כדי שיתהווה מחסום לסטיות. הטבעיות הישרה של הנשמה תמנע כל קלקול וכל סטייה מוסריים, של עיוות צדק ומשפט, ותהיה בסיס פנימי להבנת תורת הסוד.

ד

למעמד זה של דרך הארץ השלכות רבות ועצומות על כל דרכו של האדם מישראל. אמנם, לא ניתן למנות את ההשפעות הללו בהתפרטותן. גם העמדה חלקית של דרך ארץ כתשתית לקבלת תורה מציירת באופן שונה את ההתייחסות לכל מצוות התורה, וניתן לומר שההשפעה כוללת היא את כל אישיותו הדתית של האדם מישראל. למרות זאת, נראה שניתן לציין כמה נקודות מרחיקות לכת העולות מתוך תפישה זו.

1. היחס בין המוסר הטבעי לבין יראת שמים :

בראש ובראשונה יש להציב את האחריות כלפי המוסר הטבעי, כיון שהוא הנקודה הבסיסית של דרך ארץ:

דבר מוכרח הוא שיסגל האדם לעצמו את המוסר הטבעי הפשוט, בכל רחבו ועמקו, ואת יראת ד'... (אורות הקודש ג, ראש דבר, עמ' כז).

אולם כל אימת שאנו מציבים שני יעדים זה לצד זה, הרי מיד עולה שאלת הבכורה, שאלת ההכרעה, שאלת היחס שבין השניים, וכאן החידוש הגדול של הרב קוק:

אסור ליראת שמים שתדחק את המוסר הטבעי של האדם, כי אז אינה עוד יראת שמים טהורה. סימן ליראת שמים טהורה הוא כשהמוסר הטבעי, הנטוע בטבע הישר של האדם, הולך ועולה על פיה במעלות יותר גבוהות ממה שהוא עומד מבלעדה (שם).

נושא זה דורש ביאור נרחב ביותר, וכאן אנו רק מדגימים את הנושא.

2. מעמדם של הישגים מוסריים אוניברסליים:

...וכי אין זה דבר מפורסם שהיה בין הראשונים יודעי דעת אלוקים, נביאים, וגדולי הרוח, מתושלח, חנוך, שם ועבר וכיוצא בזה, וכי אפשר הוא שלא פעלו כלום על בני דורם אף על פי שלא הוכרה פעולתם כפעולתו הגדולה של "איתן האזרחי" אברהם אבינו ע"ה, ואיך אפשר שלא יהיה שום רושם כלל בדורותם מהשפעותיהם, והלא הם מוכרחים להיות דומים לעניני תורה. ובענין דימוי המעשים, הלא כבר מימות הרמב"ם, ולפניו בדברי חז"ל,

ישיבת ההסדר
"אורות שאול"
פתח - תקוה

מאמרים

מפורסם הדבר שהנבואה מתנהגת עם טבעו של אדם, כי טבעו ונטייתו היא צריכה להתעלות על פי ההדרכה האלוקית ש"לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות".

על כן, כל הדברים שמצד החנוך שקודם למתן תורה מצאו מקום באומה ובעולם, אם רק היה להם יסוד מוסרי, והיה אפשר להעלותם למעלה מוסרית נצחית ומתפתחת, השאירתם התורה האלקית.

ובהשקפה יותר בהירה הוא היסוד הנאמן להכרה התרבותית הטובה הנמצאת בעמק טבע האדם, באופן ש"זה ספר תולדות אדם" הוא כלל כל התורה כולה ושהוא עוד כלל יותר גדול מהכלל של "ואהבת לרעך כמוך" שכדברי רבי עקיבא... (אדר היקר עמ' מב-מג).

בפיסקה זו מצויה מהפכה של ממש. במקביל לראיית התורה שקדמה לעולם ושהיא כבסיס לבריאת העולם כולו, מבחין כאן הרב קוק בין התורה מצד אמיתתה ושמימיותה לבין התורה המתגלה לבני אדם. הוראתה לבני אדם היא תוצאת תהליך מתמשך של כתיבת התורה בלשון בני אדם. הרב קוק קובע כי הישגים מוסריים וחקיקתיים שעלו מתוך בני האדם והם מתאימים למעלת המוסר הנצחי, אכן נקבעו בתורה, והפכו חלק אינטגרלי ממערכת הצווי האלוקית. נראה שיש בדבריו הרחבה גדולה לפרשת יתרו⁷. העיקרון שנחקק בפרשת יתרו הוא, כי אפילו זר הבא מבחוץ יכול להיכנס לתורה, אפילו לתוך ההדרכה המשפטית של תורה. אמנם, דבריו של יתרו נגעו רק במסגרת מערכת המשפט, ואילו הרב קוק מבאר שהכוונה גם לגבי תכנים מוסריים טבעיים, שנכנסו לתורת ישראל ממקורות חיצוניים⁸.

7. המדרשים בתחילת פרשת יתרו מציינים את הייחוד הגדול שיש בעובדה שיתרו "יתר פרשה אחת בתורה". על פרשנותו של הרב קוק ל"יתרו" ועל המשמעות שיש לדבר בתחום השאיבה מאומות העולם ואי הסגירות העצמית ראה: עקבי הצאן, עמ' קכג.

8. הרב קוק עצמו מבחין בתחום זה בין הפנימיות התוכנית לבין החיצוניות המסדרת את ארגון החיים: "...ובזה יש מקום לקבלה שישראל מקבל מהעולם, וממילא פנויה היא הדרך כלפי השפעה, אלא שהקבלה היא מבחוץ והשפעה מבפנים, כלומר פנימיות החיים שלמה היא בישראל, באין צורך להיעזר משום כח זר בעולם, וכל שלטון משרה בישראל מקרב פנימיות החיים הוא נובע "מקרב אחיד-ממובחר שבאחיד", ולחיצוניות החיים מוזדמן שצריך השלמה דווקא מבחוץ, "יפיפותו של יפת באהלי שם", "חיל גויים תאכלו ובכבודם תתימרו", ומשפע פנימיות החיים כנסת ישראל היא רק משפעת ולא מקבלת, "ד' בדד ינחנו ואין עמו א-ל נכר" (אורות, עמ' קנב).

ראה גם: עין אי"ה, שבת א, עמ' 59 פיסקה ה בעניין התחום והזמן ההיסטורי שבו מקבלים מן האומות. הרב קוק מייעד שם כמה פיסקות (יא, יג) המסבירות גמרות העוסקות בחג החנוכה כדי לבאר את היחס לתרבות ולחוכמת יון. וראה גם: איגרות הראי"ה ג, עמ' עה.

אולם נראה שאין סתירה בין השניים, וזאת בשל שתי סיבות: ראשית יש להבחין, כפי שכבר ראינו לעיל, בין התקופה שקודם מתן תורה לאחריה. התקופה שקודם למתן תורה סבלה השפעות רבות יותר ואילו לאחר מתן תורה יש לחלק בין התחומים, דבר שלא מונע ללמוד את העיקרון של קבלת השפעה. הסיבה השנייה היא כי טיב החלוקה בין פנימיות לחיצוניות אינו ברור כל צרכו וייתכן שהמובנים ה"פנימיים" שבפיסקה זו אינם קשורים לתכני מוסר וחוקים טבעיים של בני אדם אלא למושגים אחרים, ואינם סותרים את הצורך וההיתר לכלול בתוך ההדרכות התורתיות גם דברים שמקורם ברצון ובמחשבה האנושית.

מאמרים

3. טבעיות כוחות הנפש:

הרב קוק אימץ את המשנה הקובעת כי המציאות הטבעית האנושית והמוסרית אינה אויב שיש להילחם בו אלא מקור מידע לבקשת האמת הפנימית של האדם והדרכתו הרוחנית. נקודת המוצא היתה, כאצל ריה"ל, שכל כוח הקיים באדם הוא כוח שיש לתת לו את מקומו ועניינו. עצם העובדה שהאדם כולל בתוכו כוחות אלו מראה שהם ה"דרך ארץ" שלו, ואסור להתכחש לכל המובנים הכלולים תחת הביטוי "דרך ארץ". כל זאת במקביל לשמירה הקפדנית על המודעות לכך שכוחות אלו הם גולמיים, בלתי מעוצבים וזקוקים להנחיה ועיבוד. מעבר לכך: כוחות אלו מהווים רק תשתית לבקשת הקדושה הגדולה שבטבע שנבנית על גבם. עיצוב זה של דרכי הבניין והיצירה מהווה אחד ההבדלים המשמעותיים שבין תקופת הגלות לימינו. בגלות נבנתה רק הקומה השניה, וממילא היתה זו העמדת קדושה בניגוד לטבע. אנו, בעת גאולה, מבקשים את ההדרכה הכוללת הגבוהה של הקדושה, המניחה את נטיותיו הטבעיות של האדם ביסודה ונבנית על גביהן.

ה

החשיבות הגדולה לענייני הקדמת דרך ארץ אינה גורסת הפקרות ואימוץ המוסר הטבעי הפנימי באופן מידי ומוחלט. הרב קוק מדבר הרבה על הצורך בהדרכה מסודרת בדבר היחס הנכון שבין המוסר האנושי הטבעי לבין קבלת עול מלכות שמים, בדבר היחס בין החיים הטבעיים לבין ה"חיים התורניים" של המצוות והקדושה, היחס בין בקשת החופש הפנימי לבין התביעות ממנו וכדו'. כל אלה כלולים במשנת "דרך ארץ" של הרב קוק, והם מהווים את אחד היסודות הגדולים של התורה השבה לתחיה מלאה בדורנו.

ישיבת ההסדר
"אורות שאול"
פ ת ח - ת ק ו ה

צור קשר

אחראי שבושי"ם:

גלעד: 0548091516

יהושע: 0547910010

יובל: 0526331583

shvush@ypt.co.il

חפשו אותנו באינטרנט:

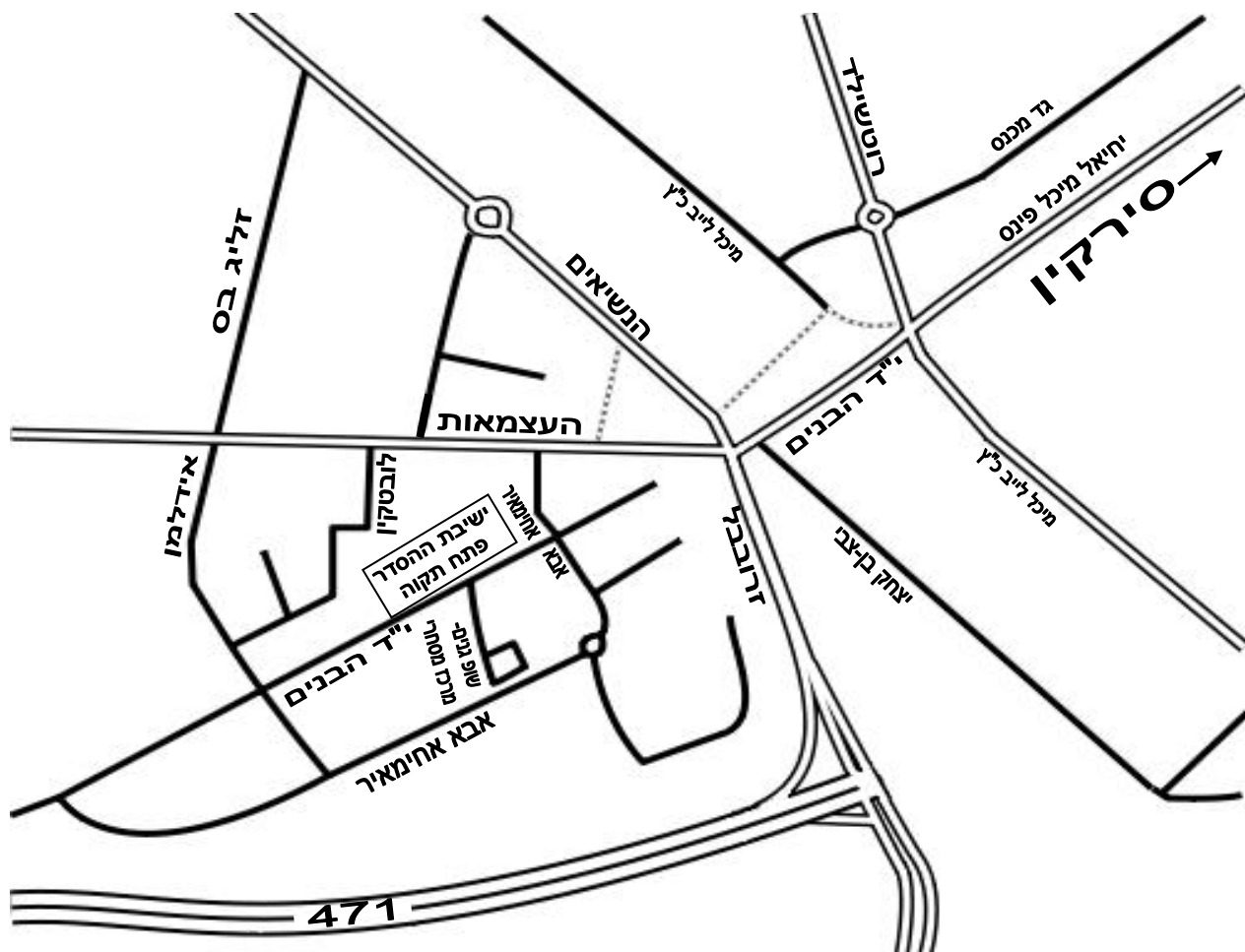
WWW.YPT.CO.IL

משרד:

ליאורה: 039075045

שלוחה 101

« הסבלנות בדעות כשהיא באה מלב טהור ומנוקה מכל רשעה, אינה עלולה לקרר את להבת רגשי הקודש שבתוכן האמונה הפשוטה, מקור אושר החיים כולם, כי-אם להרחיב ולהגדיל את יסוד ההתלהבות המקודשת לשמים. הסבלנות חמושה היא באמונה רבה מאד, עד שהיא מכרת שאי-אפשר כלל שתתרוקן הנשמה מכל אור קודש, כי חיי א-להים חיים ממלאים את כל החיים, ועל כן גם במקום שמתגלים המעשים בהירוס, ובמקום שמתבלטות הדעות בכחש, יש בהכרח בתוך הלב ובמעמק הנשמה אור חיים של קודש טמיר, שהוא מתגלה בצדדים הטובים שאנו מוצאים בפנים רבות גם אצל השדרות החרבות שלנו, נגועי הכפירה ואכולי הספקנות. ומתוך הידיעה והאמונה הגדולה והקדושה הזאת באה הסבלנות להקיף בחוט של חסד את הכל. "אסף אסף יעקב כלך".

(הרב קוק, מדות הראי"ה, סבלנות)